

CHWYTAĆ SIĘ (37) *vb impf*

chwytać się (86) **chfytać się** (1) *SienLek*.

się (54), się (33).

inf chwytać się (15). ◇ *praes 1 sg* chwytałem się (2). ◇ *2 sg* chwytałeś się (4). ◇ *3 sg* chwytał się (17). ◇ *1 pl* chwytałyśmy się (2). ◇ *2 pl* chwytaście się (2). ◇ *3 pl* chwytają się (15). ◇ *praet 3 sg m* chwytał się (1). ◇ *3 pl m pers* chwyтали się (1). ◇ *fut 1 sg m* będę się chwytał (1). ◇ *3 sg m* będzie się chwytał (1). ◇ *1 pl m pers* będziemy się chwytać (1). ◇ *2 pl m pers* chwytać się będziecie (1). ◇ *imp 2 sg* chwytaj się (5). ◇ *con 1 sg m* bym się chwytał (1). ◇ *3 sg m* by się chwytał (2). ◇ *2 pl subst* byście się chwytały (1). ◇ *3 pl m pers* by się chwyтали (1). ◇ *part praes act* chwytając się (14).

Sł stp brak, Cn notuje, Linde XVI (XVII) – XVIII w.

1. *Ujmować, brać w rękę, przytrzymywać się, dotykać się; prensare Cn (40) :*

chwytać się czego (2): *RejPos* 135v; *máľztow fie álbo żaglow chwytháią RejZwierc* 163v.

chwytać się za co (4): *Więc fie chodząc zá bok chwyta RejRozpr* 12; *BibRadz Ier* 30/6. *Cf* »za mieszek się chwyć«.

Przysłowie: *Wierę ná potym będzie skromnieyŕze ręce miał/ nie będzie fie chwytał gdzie nic nie położył. Mącz* 447a.

Zwroty: »za mieszek się chwytać« = *placić, wydawać pieniądze* (2): *Iedno iáko oná chce zá mieszek się chwyta. BielSat B4v [idem] BielRozm* 14.

»*rękomá się chwytać*« [*szyk zmienny*] (2): *nátychmiałt poczęli wŕtępowáć na mury/ niektorzy po drábinach niekthorzy teŕ rękómá fie chwytaíając. HistAl C; áno káŕdy máŕ chwyta fie zá biodry rękómá [habentem manus suas super lumbos suos] BibRadz Ier* 30/6.

W przen (31) :

chwytać się czego (21): *BielKron* 46; *RejPos* 176; *RejZwierc* 183; *WujJud* 92; *przećiw sílney wodzie, Niechcąc ia płynáć, nawy fie twey chwytam GrochKal* 2; *KochFrag* 24; *CzahTr Cv. Cf Zwroty.*

Przysłowie: *By mi náwet ná brzegu ŕtoíác ŕerdkę wydał/ Ktoreybym fie tonący nieboraczek chwytał. CzahTr Cv.*

Zwroty: »*brzegu, za brzeg się chwytać*« [*szyk zmienny*] (5 : 1): *Abyś fie nie ochynął/ zá brzeg fie wŕdy chwytałz. RejWiz* 47, 47, 120v, 132v; *RejZwierc* 52v; *Iednoby fie trzeba pilnie pytać/ Mądrze pływáć á brzegu fie chwytać RejAp Cc8v.*

»*cienia, za cień się chwytać*« (1: 1): *Tákieŕ oni cieniá fie chwytaíając/ rzecz włáfná opuściwŕzy. BielKron* 46; *CzechRozm* 83v.

»*des(zcz)ki się chwytać*« = *szukać jakiegokolwiek ratunku* (2): *A gdyby teŕ záŕepione oczy á ŕmętná á ľekliwá poŕtháwę vkazał/ pewnoeby fie teŕ iuŕ káŕdy deŕzczki chwythał RejZwierc* 96v, 67.

»*jako płotu [czego] się chwytać*« (1): *Nie wywiodá s tych błędow márnego nędzniká. Ktory fie iáko płotu ledá czego chwyta RejWiz* 11.

»*za słowka, słow(ek) się chwytać*« [*szyk zmienny*] (9 : 2): *ŕłowek fie chwytaíając/ ľámę rzecz opuŕzczáćie. WujJud* 92; *CzechRozm* 63, 132v, 135v; *Co fie teŕ chwyta zá ŕłowko pánuíający/ iákoby to tylko Bogu ŕłuŕyć miáło: tedy fie y ná tym myli CzechEp* 301, 300, 301, 304; *NiemObr* 45, 49; *KochFrag* 24.

»wiatru się chwytać« (1): Y ledá wiátru głupi chwytác fyẽ będziećie? *KochPs* 6.

»wiszu, za wisze się chwytać« = *opierać się na czymś błędnym, złudnym* (2 : 2): á nie iáko then ktory fie wyłzu chwyta ná byłtrym a głębokim mieyfcu *MycPrz* II A; *CzechRozm* 20v; woli fię zá wiłze omylne filozowłkie/ ná fwe złe chwytác. *CzechEp* 68, 123.

a. *Pospiesznie wykupywać, rozchwytywać* [czego] (1) : rzadko więc pytáią Tákich/ nawięcéy młodych [koni] teraz fie chwytáią *WyprPl* B4.

2. *Ogarniać, przyjmować się na czymś (o ogniu)* [czego] (1) : Fomes – Prochno y włselką materia ktorey łsie ogien chwita *Calep* 432v.

3. *Przyjmować za wytyczne postępowania, kierować się czymś, brać za wzór, powoływać się* (46) : *chwytac się czego* (27): *RejRozm* 399; Chwitayacz fię zynad Pjímą Dawno ym s pamieczy wyłla Ich Swjęta Euangelia *RejKup* x5; ponyeważ okołó tych rzeczy nyemáło łporu myędy ludźmi/ ktorzy fyẽ nowinek chwytáją *KromRozm III* K7; *LubPs* H3v; A tze mułz ten Zakon przelstępuiećie/ á otzyścienia fie chwytacie? *KrowObr* 226; *RejWiz* 140v; boiác fie by z proznowania częgo złęgo fie nie chwytáł. *BielKron* 270v, 26; *Prot* B2; *SarnUzn* F7; *RejPos* 133v, 197v; *BielSat* G3v; Ták rádzcę w káżdey łpráwie rozumu fie chwytay *RejZwierc* B4, 20; *WujJud* 36, 73; *PaprPan* P3v; *SkarŻyw* 458; *CzechEp* 212, 316; *KochFr* 84; że fyẽ dróg inłzych/ niź połpółftwo/ chwytam. *KochMuza* 25; *WisznTr* 23; *WujNT* 526; *SiebRozmyśl* Mv; *PowodPr* 17.

chwytac się za co (19): Ale fie záś zá iákąs bytność obliczną y łkuteczną łyná Bożęgo/ przed włzyłtkimi wieki iuż będaćęgo/ chytáią [errata: chwytáią] *CzechRozm* 12v, 5, 37, 79v, 101, 134; zá práwdę y łwiátłość Chryłtułowę/ mocnie fię chwytáli. *SkarŻyw* 231; lecz fię zá plotki y wymyłły Filozowłkie chwytáią *CzechEp* 147; toż fię też potym y zá podobieńłtwá ony chwyta/ ktorych łam Pan Chriłtus wżywał *CzechEp* 168, 31, 51, 73, 96 [2 r.], 109 (11); *NiemObr* 49.

W charakterystycznym połączeniu: chwytac się za to i (to) za owo (5).

Synonimy: 1. dzierżec się, imać, łapać, trzymac się, ujmowac.

Formacje pochodne cf CHWATAĆ SIĘ.

Cf CHWATAĆ SIĘ, CHWYTANIE SIĘ, CHYTAĆ SIĘ